

KÖNYVTÁR- ÉS INFORMÁCIÓTUDOMÁNY

Általános kérdések

98/307

KARTAŠOV, N.S.: Sravnitel'noe bibliotekovedenie – novoe znanie o bibliotečnom dele = Bibliotekoved. 1997. 5-6.no. 3-15.p. Bibliogr.

Összehasonlító könyvtártudomány – új ismeretek a könyvtárügyről

Összehasonlító könyvtártudomány

Valamely jelenségalmaz tudományos vizsgálatának két lehetősége van, úm. az egészet részekre bontó és úgy vizsgáló analitikus módszer, valamint az egészet összefüggéseiben feltáró szintetizálás, illetve az egyes vizsgálódások eredményeinek szélesebb kontextusba állítása, illetén szemlélete, azaz az összehasonlító eljárás.

Az összehasonlító tudományágak a 19. században kezdtek kialakulni, mintegy az analitikus megfelelőik kiegészítéseként. Az összehasonlító könyvtártudomány a nyugati államokban, főként az USA-ban gyökeresedett meg. Az analízist preferáló szovjet, majd orosz könyvtártudomány keményen bírálta ezt a fejleményt, benne is a burzsoá

ideológia érvényesülését látva. Ettől függetlenül a 70-es és 80-as években a Szovjetunióban is alkalmazták, nem utolsósorban a szovjet könyvtárügy felsőbbségének bizonygatására.

A jelenlegi képlekeny oroszországi körülmények között felettébb szükségesek az összehasonlító kutatások (pl. a regionális könyvtárpolitika egybevetése az országgal), hiszen eredményeiktől sok tekintetben függ a könyvtárügy új körülményekhez való igazításának a sikere.

Felvethető: külön tudomány-e az összehasonlító könyvtártudomány vagy csak kutatási módszer. A szerző olyan sajátos műfajnak tartja, amelynek keretében az objektumok, folyamatok és jelenségek kölcsönös egymásra hatásai kerülnek rögzítésre.

Tárgyát a következőképpen lehet meghatározni: a könyvtári tevékenységre vonatkozóan olyan objektív ismeretek felfedése és rendszerezése, amelyek az általános és a sajátos egymáshoz való viszonyát és kapcsolatait tükrözik, s mint ilyenek térben és időben egyaránt kifejezik a könyvtári objektumok fejlődésének okait, állapotát, tendenciáit és törvényszerűségeit, illetve lehetővé teszik e jelenségek és folyamatok osztályozását, továbbá más államok és régiók pozitív tapasztalatainak hasznosítását.

Az analitikus és a szintetizáló (konkrét esetünkben: az összehasonlító) kutatások egyaránt fontosak. Az analízisnek szükségképpen meg kell előznie a szintézist, így hát az előbbi hordozza az elsődlegességet, az utóbbi a másodlagosságot. Ám ez csak az egymásutániságra vonatkozó megállapítás. A fontosságot illetően nincs helye a rangsorolásnak.

(Futala Tibor)

special reference to the National and University Library = Alexandria. 10.vol. 1998. 1.no. 77-84.p.

Egy nemzet irodalmi örökségének elpusztítása: könyvtárak Bosznia-Hercegovinában, különös tekintettel a Nemzeti és Egyetemi Könyvtárra

Háborús károk; Könyvtártörténet -nemzeti; Nemzeti könyvtár

A boszniai könyvtárak eredete változatos, de szinte mindegyikük sokat szenvedett az ország viharos történelme és vallási konfliktusai során. A Nemzeti és Egyetemi Könyvtárat (amely 1972-ben kapta ezt a nevet) 1945-ben alapították meglévő gyűjteményekből. 1952-től kezdett az ország fő tudományos könyvtáraként és az 1949-ben létrehozott Szarajevói Egyetem könyvtáraként működni, s azóta gazdag és jelentős állományt épített. Más könyvtárakkal együtt szándékos rombolás áldozata lett az elmúlt háború során, és állományának 90%-a megsemmisült. A megmentett 10% nagyrészt hozzáférhetetlen, rossz körülmények között tárolt, de a könyvtár még mindig működik a megmaradt 60 fős személyzettel (1992-ben 100 fölötti volt a létszám). A fő célkitűzés most egy modern könyvtár felépítése, ahol a hagyományos könyvtári szolgáltatások az információtechnológiára épülnek. Nemzetközi támogatás segíti a könyvtár helyreállítását, de még több pénzre lenne szükség megfelelő épületek biztosításához, más könyvtárakkal nemzetközi kapcsolatok kiépítéséhez, állományépítéshez és a személyzet képzéséhez.

(Autoref.)

Történet

98/308

PEIC, Sava: The destruction of a nation's literary heritage: Libraries in Bosnia and Hercegovina, with

98/309

HUFF, Michael: Librarians in robes: the monks of Wat Muniransyarama = Am.Lib. 29.vol. 1998. 6.no. 70-72.p.

A vietnami Wat Muniransyarama szerzetesi könyvtár bemutatása

Egyházi könyvtár; Tanulmányút

A tanulmány amerikai szerzője 1997 őszén az ALA kiküldöttjeként hosszabb időt töltött Vietnámban Can Tho városának egyetemén, ahol a számítógépes fejlesztések megszervezésében volt a vietnámi könyvtárosok segítségére. Ottjártakor megismerkedett a közelben lévő Wat Muniransyarama kolostor khmer szerzeteseivel, akik a buddhista vallás gyakorlása mellett a khmer szellemi és anyanyelvi kultúra védői, terjesztői is egyben.

A khmerek Kambodzsán kívül a Mekong-delta környékén élnek, lélekszámuk Vietnámban 1-3 millió között mozog. A khmer közösségek életében az ún. „wat” központi szerepet tölt be. A wat szentély, templom, kolostor, művelődési központ, könyvtár, iskola együtt. A wat körül szerveződik minden, ami az anyanyelvi műveltséggel, a khmerek múltjával, illetve a wat körül kialakult helyi khmer közösség életével kapcsolatos.

Kambodzsában a szerzetesek a hetvenes évek második felében, a Pol Pot rezsim alatt, a vörös khmerek által sok megpróbáltatásnak voltak kitéve. Templomaikat, a templomokban őrzött felbecsülhetetlen értékű buddhista iratokat, gyakran még a szerzetesek életét is a megsemmisülés fenyegette.

Vietnámban sem volt jobb a khmerek helyzete, mert 1975 és 1986 között tiltott volt a vallásgyakorlás. Az üldöztetések idején többen életüket veszítették, sokan átnevelő táborokba kerültek vagy a vallásuk elhagyására kényszerültek.

1986 után, az enyhülés éveiben kezdődött ismét a szerzetesek kulturális munkája. A wat mostanában újra a helyi khmer közösség központja lett, bár a

szerzetesek egykori létszámát, mely 100 körül mozgott, alig érik el. Egyelőre tízen vannak, s ők is a fiatalabb korosztályhoz tartoznak. A vallásgyakorlás mellett feladatuk az is, hogy a wat könyvtár kis számú, de nagy értékű dokumentumaival tördjének.

A könyvtár működtetéséhez hozzátartozik a hagyományok őrzése, pl. minden év áprilisában, az új év ünnepekor a szerzetesek felolvasnak egy 2000 évvel ezelőtt keletkezett didaktikus párbeszédet, mely Menander király és Nagasene szerzetes között zajlott. A hagyományok őrzését szolgálja az is, hogy a szerzetesek egy speciális burmai technikát alkalmazva, fém írószközzel pálmalevelekre vésnek szent szövegeket. A leveleket huszasával, harmincasával összefűzve, egyedi festekezési eljárás után teszik olvashatóvá.

Kambodzsában a lakosságnak csak 36%-a írástudó, viszont a Vietnámban élő khmerek nagy része tud vietnámiul írni, olvasni. A wat szerzetesek feladatuknak érzik a lakosságot – elsősorban a fiatalokat – khmerül tanítani, de erejüket egyelőre meghaladja a feladat.

A khmer nyelvű művelődés szélesebb körű terjedését a vietnámi kulturális kormányzat megnehezítette azzal, hogy minden Kambodzsából érkező dokumentumról részletes tartalmi összefoglalást kell készíteni a minisztérium számára, nehogy politikailag veszélyes irodalom érkezzon az országba. Az ügyintézés bürokratizmusa nem kedvez a khmer nyelvű kiadványok beszerzésének. A helyzetet a Vietnám területén kiadott khmer nyelvű dokumentumok oldhatnák meg. Itt viszont az okoz gondot, hogy nincs khmer nyelvű betűkészlet. A szerző egy virginai kollégájától kért segítséget, aki a Weben letölthetővé tette a szükséges betűkészletet, s a szerző megkezdhette a szerzetesek oktatását saját laptopján a szövegszerkesztő használatára.

(Kovács Katalin)

Kutatás

98/310

Public libraries strategic research: strategic research issues for public libraries = *Libr. Inf. Research News*. 22. vol. 70. no. 1998. 14-22. p.

A közművelődési könyvtárakra vonatkozó stratégiai kutatómunka: stratégiai kutatási témák a közművelődési könyvtárak számára, 1997.

Fejlesztési terv [forma]; Könyvtártudományi kutatás; Közművelődési könyvtár

A szerzők átfogó programot készítettek az Egyesült Királyság közkönyvtáraiban folyó és a velük kapcsolatos további kutatások témáira. Hat fő kategóriát adtak meg: 1. Az érték és hatás felmérése; 2. Technológiai kérdések – az információ kora; 3. Az emberi erőforrások kérdése; 4. Források; 5. Vezetési kérdések; 6. A kutatás hatékonyságának vizsgálata. Az utolsó rész röviden áttekinti a kutatási taktikákat és prioritásokat. A témákat és célkitűzéseket általánosságokban fogalmazza meg a tanulmány, a speciális javaslatok és példák többnyire az 1996. évi helyzetre vonatkoznak.

(Autoref.)

Tudománymetria, bibliometria

98/311

HARTER, Stephen P.: Scholarly communication and electronic journals: an impact study = *J. Am. Soc. Inf. Sci.* 49. vol. 1998. 6. no. 507-516. p.

A tudományos kommunikáció és az elektronikus folyóiratok: impakt-vizsgálat

Elektronikus folyóirat; Hivatkozásmutató

Néhány kísérleti projekt kivételével a szakmailag lektorált elektronikus folyóiratok (e-folyóiratok) csak mintegy tíz éve léteznek. A kutatás célja, hogy létük e korai szakaszában tanulmányozza az e-folyóiratok hatását a tudományos közösségre, amelyet szolgálnak. A tanulmány a következő kérdésre keresi a választ: Milyen mértékben ismerik, használják őket a tudósok és kutatók, mennyire építik saját munkájukat az e-folyóiratokban publikált kutatásokra, illetve ezek mennyire hatnak rájuk? Másként fogalmazva a kérdést: Milyen hatásuk van az e-folyóiratoknak a tudományosság, a tudományos kutatások folyamatára és az ismeretek fejlődésére? A szerző a tudományos, lektorált e-folyóiratokból vizsgálati mintát választott és a hivatkozáselemzési technika segítségével elemzéseket végzett. A kapott adatok szerint –néhány kivételtől eltekintve – az e-folyóiratok eddigi hatása a tudományos közösségre minimális.

(Autoref.)

Információgazdálkodás (information management)

98/312

Information management for small and medium-sized enterprises = *FID News Bull.* 48. vol. 1998. 1. no. 3-28. p.

Információszerzés a kis- és középvállalatok számára. – Az ilyen című konferencia (Lisboa, 1998. jan. 28-29.) anyaga, 7 közlemény

Konferenciai anyag -nemzetközi [forma]; Kutatás információellátása; Tájékoztató -közgazdasági; Termelés információellátása

A közlemények címe: Az információszervezés újralfedezése; az információszükségletek és az ismeretforrások közötti szakadék áthidalása. – Az információszervezés mint döntéselőkészítési eszköz a kis- és középvállalatok számára. – Az újítás, a versenyképesség és a kis- és középvállalatok. – A nemzetközi bankok által kezdeményezett stratégiai partnerség a kis- és középvállalatokkal a fejlődő

globális piacon. – A külső információforrások mint a versenyképesség és teljesítmény dinamikus tényezői a kis- és középvállalatok számára. – Üzleti alapon fenntartható tájékoztatási hálózatok az üzleti élet számára a fejlődő országokban. – Tájékoztatási szolgáltatások vállalatok számára Brazíliában.

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Nemzetközi könyvtárügy

98/313

LUXOVÁ, Jana: Trnitá cesta k ziskávání dat pro mezinárodní knihovnickou statistiku = Čtenár. 50.roč. 1998. 5.no. 135-137.p.

A nemzetközi könyvtári statisztikai adatgyűjtés tövises útja

Statisztika

Az egyes országok könyvtári statisztikájában a legkülönbözőbb, egymással gyakran nem összevethető adatok szerepelnek. Az Unesco húszéves adatgyűjtési tapasztalatokkal a birtokában az 1970-es évek óta törekszik a könyvtárstatisztika egységesítésére. 1970-ben ajánlásokat fogadott el a nemzetközi statisztika szabályozására, ami nem hozott végleges megoldást, de rendszeressé és tervszerűvé tette az adatgyűjtést. Az 1970-es évek végére az Unesco-kérdőívekre válaszoló tagországok aránya 62%-ról 40%-ra csökkent, ezért a kérdőíveket fe-

lülvizsgálták, és kihagyták azokat a mutatószámokat, amelyekre az országok nagy része nem tudott válaszolni. További változást hozott a kérdőívekben az a szakértői vélemény, mely szerint a kérdések egy sor könyvtári munkaterületre nem terjednek ki (pl. az audiovizuális és egyéb speciális gyűjtemények léte), vagy nem pontosak (pl. a kölcsönzés és a belföldi könyvtárközi kölcsönzés adatainak egybemosása).

1981-től kezdve három kérdőívet adtak ki a különféle könyvtártípusok számára: I. nemzeti könyvtár, általános tudományos könyvtárak és közművelődési könyvtárak, II. felsőoktatási és iskolai könyvtárak, III. szakkönyvtárak. Ennek hatására nőtt ugyan a válaszolók aránya, de újabb problémák merültek fel a dokumentációs központok és a szakkönyvtárak között. A szakkönyvtári statisztika meg is szűnt. Az iskolai könyvtárak számára a kérdőív túlságosan részletezőnek bizonyult, és 1995-re az iskolai könyvtári statisztika is elorvadt. Egy 1997-es vizsgálat azt mutatja, hogy az I. számú kérdőívre 220 nemzeti könyvtár válaszolt, de a kitöltött kérdőíveknek csak 37%-a volt összevethető. A legjelentősebb általános könyvtárak kérdőíveinek 13%-a, a közművelődésiek kérdőíveinek 31%-a